

<https://doi.org/10.32820/2074-8922-2018-61-145-153>
УДК 371.13:373.2

ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТЬ «КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ»

©Харківська А. І.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Харківська Арина Ігорівна: ORCID: 0000-0003-3411-2847; ar_kharkivska@ukr.net; аспірант кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті розглянуто сутність дефініцій «культура», «комунікація», «спілкування», «комунікативна культура», «комунікативна культура майбутніх вихователів дошкільної освіти». На основі вивчення наукової літератури з цього питання аналізуються основні підходи до інтерпретації сутності зазначених дефініцій і розкривається їх зміст. Теоретичний аналіз наукових праць, присвячених комунікативній культурі, переконує, що в сучасній Україні суттєво змінилися вимоги, що пред'являються працевдавцями до випускників закладів вищої педагогічної освіти. Сучасний фахівець повинен володіти досить високим рівнем професійної комунікації, що дозволяє йому ефективно взаємодіяти з представниками педагогічної спільноти, що забезпечує успішність його професійної діяльності та подальше професійне зростання. Автор доходить висновку, що комунікативна культура є однією з визначальних властивостей сучасної людини, оскільки посідає провідне місце в загальнокультурному і професійному становленні особистості. Комунікативна культура повною мірою включає сутнісні особистісні характеристики (здібності, знання, вміння, навички, ціннісні орієнтації, установки, особливості характеру) і є необхідною умовою успішної реалізації особистості, зокрема в професійній сфері. Вихователь дошкільної освіти постійно стикається з різноманітними питаннями міжособистісного спілкування.

Ключові слова: культура, комунікація, спілкування, комунікативна культура, майбутній вихователь дошкільної освіти.

Харьковская А.И. «Дефиниции понятий «Коммуникативная культура будущих воспитателей дошкольного образования в условиях магистратуры»

В статье рассмотрена сущность дефиниций «культура», «коммуникация», «общение», «коммуникативная культура», «коммуникативная культура будущих воспитателей дошкольного образования». На основе изучения научной литературы по этому вопросу анализируются основные подходы к интерпретации сущности указанных дефиниций и раскрывается их содержание. Теоретический анализ научных работ, посвященных коммуникативной культуре, утверждает, что в современной Украине существенно изменились требования, предъявляемые работодателями к выпускникам учреждений высшего педагогического образования. Современный специалист должен обладать достаточно высоким уровнем профессиональной коммуникации, что позволяет ему эффективно взаимодействовать с представителями педагогического сообщества, что обеспечивает успешность его профессиональной деятельности и дальнейший профессиональный рост. Автор приходит к выводу, что коммуникативная культура является одной из определяющих свойств современного человека, поскольку занимает ведущее место в общекультурном и профессиональном становлении личности. Коммуникативная культура в полной мере включает сущностные личностные характеристики (способности, знания, умения, навыки, ценностные ориентации, установки, особенности характера) и является необходимым условием успешной реализации личности, в том числе в профессиональной сфере. Воспитатель дошкольного образования постоянно сталкивается с различными вопросами межличностного общения.

Ключевые слова: культура, коммуникация, общение, коммуникативная культура, будущий воспитатель дошкольного образования.

A. Kharkivska "Definitions of the Notions of "Communicative Culture of Future Teachers of Preschool Education under the Conditions Master's Degree Programs"

The essence of the definitions «culture», «communication», «communicative culture», «communicative culture of future teachers of preschool education» is considered in the article. On the basis

of the study of scientific literature on this subject, the main approaches to the interpretation of the essence of these definitions are analyzed and their content is disclosed. A theoretical analysis of scientific works devoted to the communicative culture proves that in modern Ukraine the requirements of employers for graduates of higher pedagogical education institutions have significantly changed. A modern specialist should have a fairly high level of professional communication skills, which allows interacting effectively with other members of pedagogical communities and ensures the success of their professional activities and further professional growth. The author comes to the conclusion that communicative culture is one of the defining properties of a modern human being, since it occupies a leading place in the general cultural and professional development of the individual. Communicative culture fully includes essential personal characteristics (abilities, knowledge, skills, value orientations, attitudes, personality qualities) and is a prerequisite for successful self-realization of the individual, including the sphere of professional development. The teacher of preschool education constantly faces various issues of interpersonal communication.

Keywords: culture, communication, communicative culture, future teacher of preschool education.

Актуальність теми дослідження. Майбутнє України, реалізація пріоритетів і національних інтересів країни у сфері зовнішньополітичної й зовнішньоекономічної діяльності, зміцнення позицій і авторитету на міжнародній арені, розширення географії, ділових зв'язків і забезпечення національної безпеки залежить від розуміння й уміння фахівців орієнтуватися в стрімко мінливому світі, їхньої здатності аналізувати й прогнозувати ці зміни, високої громадянської відповідальності перед державою, суспільством і кожною людиною в прийнятті рішень [13].

Входження України до світового та європейського простору спонукало розв'язання низки завдань, пов'язаних із необхідністю теоретичного осмислення тенденцій підготовки вихователів дошкільної освіти на державному рівні (Закони України «Про охорону дитинства» (2001); «Про освіту» (2017); «Про дошкільну освіту» (2001); «Про вищу освіту» (2014); Національна програма «Діти України» (1996); Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993); Національна доктрина розвитку освіти (2002); Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), що спрямовані на забезпечення якісної підготовки фахівців дошкільної освіти, здатних до творчої самореалізації, особистісного розвитку, професійного самовдосконалення.

На сучасному етапі розвитку суспільства є необхідність в моральному його вдосконаленні. Відповідно до цього важливо ставити вимоги перед професійними якістьми майбутніх вихователів дошкільної освіти. Вони мають стати професійно компетентними у процесі педагогічної діяльності. Важливим у

цьому процесі є спілкування з широким колом людей: із дітьми, різними за індивідуально-психологічними характеристиками; батьками, які мають різний освітній і віковий статус; колегами; адміністрацією дитячого саду та іншими. Тому так важливо, щоб у вихователя дошкільної освіти була сформована комунікативна культура. Від того наскільки вона буде сформована, настільки буде успішним педагогічний процес. Отже, комунікативна взаємодія пронизує всі види професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років аналізу загальних питань професійної підготовки та змісту професійної освіти приділяли увагу Ю. Бабанський, О. Дубасенюк, І. Мельничук, В. Поліщук, О. Пехота та інші. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти висвітлено у працях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Е. Карпової, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, Х. Шапаренко та інших. Проблеми спілкування і культури педагогічної комунікації залишається предметом наукових досліджень О. Абдуліної, І. Беха, О. Єлканова, В. Кан-Каліка, Н. Кузьміної, В. Москальця, Л. Савенкової та інших. Праці Н. Волкової, І. Комарова, С. Мусатова, С. Ольховецького, В. Панченко, І. Тимченко, Т. Чмут та інших присвячено питанням формування комунікативної культури особистості.

Мета статті: проаналізувати основні підходи до інтерпретації сутності термінів «культура», «комунікація», «спілкування», «комунікативна культура», «комунікативна культура майбутніх вихователів дошкільної освіти» та розкрити їх зміст.

Виклад основного матеріалу. Дошкільна освіта – перша сходи́нка

української освітньої системи. Дошкільне дитинство є психологічно унікальним віком, коли відбувається становлення уявлень дитини про можливі способи спілкування з дорослими й однолітками, засвоюються основні правила та засоби передачі інформації іншому про свої потреби, бажання і ставлення до нього та ситуації взаємодії. Тому особливу роль відіграє здатність вихователя організувати подієву спільність із дитиною, що сприяє її прогресивному розвитку. Успішність цієї взаємодії багато в чому визначається психологічною готовністю педагога до конструктивної взаємодії та рівнем розвитку його комунікативної культури. У дошкільному дитинстві, потрапляючи в умови дитячого саду, дитина вперше зустрічається один на один зі складними психологічними проблемами, що виникають під час спілкування.

Аналіз спостережень за дітьми 3–6 років показує, що ці проблеми можна об'єднати в такі групи: самопрезентація та завоювання певного «бажаного» місця в колі спілкування; труднощі в оформленні мовних висловлювань на вербальному та невербальному рівні; складності орієнтації в різноманітті різних сигналів, що надходять від дорослих і однолітків у спілкуванні; труднощі в узгодженості своєї поведінки і вимог ситуації взаємодії. Напруга, що виникає в дитини в спілкуванні, може породжувати цілий ряд негативних реакцій, таких як агресивність, упертість, конфліктність, замкнутість, уникнення ситуації взаємодії з конкретними партнерами тощо. Серед причин, що породжують труднощі дитини в спілкуванні, можуть виступати як психофізіологічні чинники, так і психологічні та соціально-психологічні. Разом із тим саме педагог грає провідну, коригуючу роль у спілкуванні з дитиною, тому комунікативна культура вихователя дозволяє в повній мірі використовувати потенціал ситуації взаємодії для оптимального психологічного розвитку дитини.

Поняття «комунікативна культура», яке з'явилося в педагогічній літературі наприкінці 80-х – початку 90-х років, дало початок входження української педагогіки в систему світових педагогічних моделей, заснованих на гуманізмі, орієнтації на розвиток самоцінної особистості дитини та переосмисленні її ролі й позиції.

Категорія «культура» приваблює багатьох дослідників глибиною свого змісту та значимістю для кожного аспекту людського

життя й діяльності. Світ культури вивчають із різних сторін. До цього процесу підключаються філософія, історія, етнографія, естетика, семіотика, лінгвістика, антропологія, психологія, соціологія та інші дисципліни.

Німецький філософ Іммануїл Кант писав, що культура – це набуття розумною істотою здатності ставити будь-які цілі взагалі [12]. Культура походить від латинського слова «cultura» і перекладається як виховання, освіта, розвиток. Уперше цей термін з'явився у творах відомого філософа Цицерона, який означав, що «культура розуму є філософія». Сучасне слово «культура» трактують як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Водночас культуру розуміють як рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності [2; 5].

На думку М. Мальованого [8], культура – це процес виникнення, взаємодії, зміни, збереження та передачі (успадкування) історично конкретних способів діяльності в різних сферах суспільного життя, під час якого відбувається розвиток людських сил і відносин, а також самої людини як суспільного об'єкта й об'єкта діяльності, що набуває свого вираження у всьому багатстві та різноманітності створюваної людьми предметної дійсності, у всій сукупності результатів людської праці й думки.

В. Петрушенко зазначає: «Культура – сфера найпершого та найяскравішого виявлення людини, її суттєвих характеристик і можливостей – та частина дійсності, яка перетворена людиною, але в якій людські творчі можливості виявились із найбільшим ступенем повноти, досконалості та виразності, внаслідок чого культура постає носієм виявлень людини як людини, тобто сферою найперших і найвищих цінностей, ідеалів, сенсів» [12, с. 475].

В. Чернець стверджує: «Культура є одним із найважливіших елементів людської діяльності, що пронизує всі сфери людського життя – від матеріального виробництва і простих потреб до найвеличніших і найтонших проявів людського духу. Культура впливає на мову, виховання, освіту, правову, виробничу і побутову сферу, дозвілля, стиль мислення тощо, тобто на весь спосіб життя суспільства і особистості. За рівнем культури оцінюється рівень розвитку суспільства» [19, с. 3].

На думку І. Тимченко, продуктом культури є сама людина, яка одночасно є творцем культури; головне джерело культури

– діяльність людини. Культура містить способи та результати діяльності людини [18].

Отже, у науковій літературі існує велика кількість визначень того, що можна назвати культурою, десятки підходів до її вивчення, теоретичних концепцій і моделей. Кожна людина знає та використовує це слово, але вкладає в нього свій сенс, формує свою мислєформу. Сама культура, як глобальне явище, настільки багатоаспектна, що будь-хто може вибрати той ракурс, який більшою мірою відображає його погляди.

Наукове наповнення терміна «комунікаційна культура» визначається змістом поняття «комунікація». Комунікація походить від латинського слова «communico», що означає спілкуватися з кимось. Цей термін почали широко використовувати в науковій літературі з початку ХХ століття. В «Оксфордському словнику англійської мови» термін «комунікація» трактується як повідомлення або обмін інформацією шляхом розмови, написання тексту чи використання іншого засобу [11]. В американському словнику англійської мови «Merriam-Webster» [6] дається таке визначення поняття «комунікація»: це процес обміну інформацією між особами через загальну систему символів, знаків. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» термін «комунікація» трактується як «шлях сполучення, лінії зв'язку тощо; обмін інформацією» [2, с. 446]. У межах цих визначень з'являється поняття «обмін», тобто уявлення про двосторонній процес спілкування, а також поняття «знаки», що вказує на те, що процес комунікації може проходити й за відсутності слів. Найбільш глибоке тлумачення цього поняття подано у «Філософському енциклопедичному словнику»: комунікація – спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями тощо; передача певного змісту від однієї свідомості (колективної або індивідуальної) до іншої через знаки, зафіксовані на матеріальних носіях. Це соціальний процес, що відтворює суспільну структуру і виконує в ній об'єднуювальну функцію [16]. Отже, це поняття використовується для визначення загального зв'язку будь-яких об'єктів матеріального та духовного світів.

Американський соціолог Ч. Кулі визначив комунікацію як механізм, за допомогою якого стає можливим існування та розвиток людських відносин – усі символи розуму разом зі способами їх передачі в просторі й збереження в часі. До нього

входить міміка, спілкування, жести, тон голосу, слова, писемність, друк, телеграф, телефон і найостанніші досягнення щодо завоювання простору й часу. Чіткої межі між засобами комунікації та іншим зовнішнім світом не існує. Однак разом із народженням зовнішнього світу з'являється система стандартних символів, призначена тільки для передачі думок, із неї починається традиційний розвиток комунікації [15].

Польський комуніколог Т. Гобан-Клас у своєму посібнику «Засоби масової комунікації і масова комунікація» наводить сім визначень комунікації. Він визначає комунікацію як: трансмісія (трансляція, передача) інформації, ідей, емоцій, умінь; розуміння інших, коли людина самостійно прагне, щоб її зрозуміли (комунікація як порозуміння); вплив за допомогою знаків і символів на людей; об'єднання (творення спільноти) за допомогою мови чи знаків; взаємодія за допомогою символів; обмін значеннями між людьми, які мають спільне в сприйманні, прагненнях і позиціях; складова суспільного процесу, яка виражає групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль тощо [4].

Комунікація, на думку А. Мельник [9], – це акт спілкування, зв'язок між двома або більше індивідуумами, заснований на взаєморозумінні; повідомлення інформації однією особою іншій або ряду осіб.

Важливо зазначити, що для повноти вивчення комунікації важливо знати її ефект – зміни в знаннях, установках, поведінці адресата, які відбуваються в результаті прийому і переробки отриманої інформації. Чим оперативніший зворотний зв'язок, тим більшою мірою можна очікувати підвищення ефекту комунікації, від якого залежить успіх особистості в будь-якій професійній діяльності, зокрема у сфері дошкільної освіти.

Аналіз цих і багатьох інших визначень переконує: автори сходяться в тому, що головне в комунікації – це передача й отримання інформації між двома сторонами процесу за допомогою знаків, зрозумілих цим сторонам. Сторонами можуть бути як живі істоти, так і технічні засоби.

У межах нашого дослідження ми визначаємо комунікацію як обмін інформацією емоційного й інтелектуального змісту, у процесі якого комуніканти організують свою мовну поведінку, що забезпечує оперативний зворотний зв'язок і демонструє вміння дієвого говоріння й активного слухання.

Генетично первинною основою комунікативної культури вважається спілкування як важлива форма людського буття, умова життєдіяльності людей і спосіб їх об'єднання. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено: «Спілкування – взаємні стосунки; діловий, дружній зв'язок» [2, с. 1172]. У спілкуванні проявляється інтерсуб'єктивність людської культури. Для того, щоб спільно з іншими розв'язувати проблеми, людині потрібно володіти різноманітними способами й засобами спілкування, знати етичні та психологічні правила їх застосування в процесі міжособистісної взаємодії. У такому випадку слід враховувати відмінності між людьми, тому що успішна професійна взаємодія неможлива без творчого підходу до кожної ситуації та потребує добору відповідних вербальних конструкцій і невербальних сигналів, що їх супроводжують. Тобто культуру спілкування визначає свідоме й розумне ставлення до використання всіх його функцій, видів і якісних особливостей у єдності [20].

Професійна діяльність педагога неможлива без ефективного педагогічного спілкування, покликаного максимально сприяти особистісному розвитку дітей. Розмовляти з дитиною важче, ніж із дорослим: для цього треба вміти правильно сприйняти зовнішні прояви його суперечливо внутрішнього світу, врахувати можливу емоційну реакцію на звернене до нього слово. Спілкування здійснюється не тільки в словесній формі, погляд, жест, поза, навіть мовчання – теж відповідь або звернення до партнера. Отже, педагог у цій взаємодії виступає як активатор і організатор дитячого спілкування.

Спілкування та комунікація часто використовуються як синоніми незалежно від їх різного походження. Однак зміст понять «спілкування» і «комунікація» близькі, але не тотожні. Спільними ознаками цих понять є співвіднесеність із процесами обміну і передачі інформації та зв'язку з мовою як засобом передачі інформації. Розбіжні ознаки зумовлені розходженням в обсязі змісту цих понять.

Існує багато визначень поняття «комунікативна культура». О. Гаврилук розглядає комунікативну культуру як складне динамічне особистісне утворення, що відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів

і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та спосіб досягнення цілей у спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності [3].

І. Тимченко визначає комунікативну культуру майбутнього спеціаліста як систему поглядів і дій, що служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення цілей під час спілкування з іншими людьми. До її структури науковець відносить два основних компонента – це мовленнєва культура (інструмент самореалізації в контактах з іншими людьми) та культура спілкування (стратегічний набір зразків поведінки, накопичений досвідом) [18].

На думку А. Аносової [1], комунікативна культура – динамічне, структурно-рівневе особистісне утворення, представлене досягненнями у пізнанні себе, внутрішніми цінностями індивіда, комунікативними знаннями, осмисленістю емоцій, комунікативно значущими якостями особистості, що зумовлює взаємодію з навколишнім світом, орієнтовану на загальноприйнятну норму культурного фону сучасного соціокультурного середовища.

Є. Руденський трактує комунікативну культуру педагога як систему його особистісних якостей, що включає такі компоненти: творче мислення, культуру мовної дії, культуру самоналаштування на спілкування, культуру жестів і пластики рухів у ситуації спілкування, культуру сприйняття комунікативних дій партнера в спілкуванні, культуру емоцій, культуру комунікативних умінь [16].

На думку О. Корніяки [7], комунікативна культура тлумачиться як:

1) результат соціально-комунікативного розвитку суспільства і водночас витвір конкретної людини, який забезпечує її зв'язок із соціумом. Вона є одним із найважливіших соціалізованих засобів спілкування. Її вияв означає, по суті, виконання суб'єктом спілкування певного соціального замовлення. Це психологічне знаряддя суб'єкта діяльності спілкування, що детермінується його особистісною мотивацією;

2) якісна характеристика процесу спілкування, що є комунікативною діяльністю особистості;

3) продукт комунікативної діяльності її суб'єкта, який виникає у процесі інтеракції, функціонує і розвивається в міжособистісній взаємодії, це – акт творчості людини, наявний

хоч якоюсь мірою майже в кожній ситуації спілкування.

Науковець розглядає комунікативну культуру в загальному вигляді як систему сформованих у індивіда в міжособистісній взаємодії якостей, навичок і вмінь, що дає йому змогу (в межах комунікативних здібностей, вікового розвитку і соціального статусу) досягати успішної адаптації в соціальному середовищі, здійснювати ефективну комунікативну та предметну діяльність, забезпечувати психологічно комфортну взаємодію і досягати взаєморозуміння.

Український філософ С. Сарновська визначає зміст поняття «комунікативна культура» як специфічний прояв соціальної культури, що характеризується «людським виміром» суспільних і міжсуб'єктних відносин і переслідує мету взаємозбагачення індивідів засобами інформаційного обміну, взаємотрансляції знань, розповсюдження позитивного життєвого досвіду спільного існування [17].

В. Кан-Калик підкреслює, що комунікативна культура педагога виражається в його вмінні встановити гуманістичні, особистісно-орієнтовані взаємини з дітьми і колегами та передбачає наявність у нього: орієнтації на визнання позитивних якостей іншого; здатності до емпатії, розуміння та врахування емоційного стану іншої людини; умінь давати позитивний зворотний зв'язок іншому, мотивувати дітей на діяльність і досягнення в ній; конкретних комунікативних умінь; поваги до самого себе, знання власних сильних сторін, уміння використовувати їх у власній діяльності; здатності здійснювати педагогічну підтримку організації спільної діяльності та міжособистісного спілкування дітей; мовної культури [16].

Поняття «комунікативна культура» характеризує сутність спілкування як систему взаємодії, стосунків, контактів тощо, визначає його як цілісне суспільне й духовне, зокрема психологічне й моральне утворення. За змістовим наповненням воно наближається до комунікативної етики (системи моральних принципів, норм і цінностей, покликаних надавати міжособистісним та загальносуспільним взаєминам гуманістичного значення) і забезпечує, передусім, успішну адаптацію людини до соціального середовища [10].

А. Мудрик визначає комунікативну культуру як систему знань зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, а також уміння

органічно їх реалізовувати в діловому емоційному спілкуванні. Автор стверджує, що до складу комунікативної культури входять: психологічні особливості особистості, що включають товариськість, емпатію, рефлексію комунікативної діяльності, саморегуляцію; особливості мислення, що виражаються у відвертості, гнучкості, нестандартності асоціативного ряду і внутрішнього плану дій; соціальні установки, що зумовлюють інтерес до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату; сформованість комунікативних умінь [16].

Отже, комунікативну культуру можна уявити як складний соціально-педагогічний феномен, що складається з декількох взаємопов'язаних компонентів: комунікативні знання – це узагальнений досвід людства в комунікативній діяльності, відображення у свідомості комунікативних ситуацій; комунікативні навички – автоматизовані свідомі дії, що сприяють швидкому відображенню у свідомості комунікативних ситуацій, визначають успішність сприйняття, розуміння об'єктивного світу і відповідного впливу на нього у процесі педагогічної комунікації; комунікативні вміння – комплекс дій, які базуються на теоретичній та практичній підготовленості, що надає змогу творчо використовувати комунікативні знання і навички для відображення та перетворення дійсності [14]. Вони реалізуються за певних умов і залежать від зовнішніх умов і внутрішніх чинників.

Важливими в діяльності фахівців є не тільки власне комунікативні знання, вміння та навички, а й формування здатності до організації комунікативної професійної діяльності в умовах зростаючої професійної мобільності. Очевидною є необхідність здійснення адекватної педагогічної діяльності, що підвищує інтерес до вивчення предметів комунікативного циклу у вищій школі та застосування їх можливостей в процесі організації ефективної комунікації в закладі дошкільної освіти.

Отже, комунікативну культуру розглядають із різних точок зору: і як частину загальної культури особистості, і як частину професійної культури, як самої особистості, так і колективу, а також як сукупність знань, умінь і навичок у галузі організації взаємодії людей.

Аналіз наведених дефініцій дає підстави визначити комунікативну культуру майбутнього вихователя дошкільної освіти як сукупність особистісних комунікативних

якостей і технологічних комунікативних умінь, що характеризується наявністю комунікативного ідеалу, знаннями норм і правил педагогічного спілкування, ціннісним ставленням до дитини, знаннями власних комунікативних якостей і вміннями володіти педагогічною ситуацією.

Готовність дотримуватися норм і принципів комунікативної культури проявляється в умінні вихователя дошкільної освіти вирішувати комплекс педагогічних проблем; у створенні нормативів поведінки в дитячому та педагогічному колективах; у готовності до співробітництва з дошкільнятами, їхніми батьками, колегами; в емоційній контактності, яка виявляється в чуйності, співпереживанні; високому рівні емоційної стабільності; педагогічній толерантності в різних конфліктних ситуаціях.

Говорячи про комунікативну культуру вихователя дошкільної освіти, треба мати на увазі, що частина цієї культури – уміння говорити зразково – є культуро специфічною, такою, що відображає особливості професійної діяльності педагога. Заклад

вищої освіти вирішує завдання професійної мовної підготовки майбутніх вихователів в умовах магістратури через вивчення навчальних дисциплін «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи», «Культура фахового мовлення» і спеціальних методик.

Висновки. Отже, комунікативна культура є однією з визначальних властивостей сучасної людини, оскільки посідає провідне місце в загальнокультурному і професійному становленні особистості. Комунікативна культура повною мірою включає сутнісні особистісні характеристики (здібності, знання, вміння, навички, ціннісні орієнтації, установки, особливості характеру) і є необхідною умовою успішної реалізації особистості, зокрема в професійній сфері. Вихователь дошкільної освіти постійно стикається з різноманітними питаннями міжособистісного спілкування. Відсутність культури в цьому або її низький рівень нерідко спричиняє виникнення конфліктних ситуацій, напруженості у взаєминах між педагогом і дітьми.

Список використаних джерел

1. Аносова А. В. Інтернет як середовище прояву комунікативної культури старшокласників [Електронний ресурс] / А. В. Аносова. – Дата звернення 02.09.2018р. Режим доступу : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vu_pysku/14/statti/anosova.htm.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: з дод. і допов. / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04 / О. О. Гаврилюк; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2007. – 20 с.
4. Goban-Klas T. Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizu prasy, radia, telewizji i Internetu / T. Goban-Klas. – Warszawa, Kraków: Wydawnictwo naukowe PWN, 1999. – 336 s.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ, 1997. – 375 с.
6. Dictionary by Merriam-Webster. – Acces mode viewed 15 September 2018 :<https://www.merriam-webster.com/dictionary/communication>.
7. Корніяк О. М. Психологія комунікативної культури особистості школяра: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора

психологічних наук: 19.00.07 / О. М. Корніяк; Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України. – Київ, 2007. – 43 с.

8. Мальований М. М. Культура як суспільне явище (методологічний та методичний аспект розгляду) / М. М. Мальований // Горизонти образования. – 2011. – № 3. – С. 154-163.

9. Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник [та ін.]. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 343 с.

10. Омельчук А. І. Комунікативна культура державного службовця: понятійно-категорійна сутність [Електронний ресурс] / А. І. Омельчук // Державне управління: удосконалення та розвиток 2011. – № 8 – Дата звернення 22.09.2018р. Режим доступу :<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=312>.

11. Oxford Dictionaries. – Acces mode : viewed 29 September 2018 <https://en.oxforddictionaries.com/definition/communication>.

12. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій: навч. посіб. для студентів вищ. закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – 2-е вид., виправ. і доповн. – Київ : «Каравела»; Львів : «Новий світ-2000», 2002. – 544 с.

13. Пономарьова Г. Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : навч. посіб. / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Т. В. Отрошко. – Харків : [б.в.], 2008. – 336 с.

14. Поперечна Л. Ю. Комунікативні здібності вчителя як одна з важливих складових його професіограма [Електронний ресурс] / Л. Ю.

Поперечна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012 – № 1. – Дата звернення 13.09.2018р. Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2012_1_14.pdf.

15. Рашковська О. В. Громадянська комунікація як стратегічний ресурс демократизації державного управління в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.01 / О. В. Рашковська; Національна академія державного управління при Президенті України. – Київ, 2016. – 255 с.

16. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах: монографія / Л. А. Руденко. – Львів : Піраміда, 2015. – 342 с.

17. Сарновська С. О. Сучасна соціальна комунікативна культура (філософсько-методологічний аналіз): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук: 09.00.03 / С. О. Сарновська; Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. – Київ, 2000. – 18 с.

18. Тимченко І. І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04 / І. І. Тимченко; Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2001. – 20 с.

19. Чернець В. Г. Держава і культура: онтологічний аспект / В. Г. Чернець // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2012. – № 4. – С. 3-8.

20. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – 6-те вид., випр. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 230 с.

References

1. Anosova, AV n.d., *Internet yak seredovysheche proiavu komunikatyvnoi kultury starshoklasnykiv*, [The Internet as a medium of manifestation of the communicative culture of senior pupils], viewed 02 September 2018, <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vpupysku/14/statti/anosova.htm>.

2. Busel, VT (ed.) 2004, *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*, [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language], VTF Perun, Kyiv, Irpin.

3. Havryliuk, OO 2007, 'Formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh uchyteliv zasobamy pozaaudytornoj roboty'[Formation of communicative culture of future teachers by means of non-auditing work: the dissertation dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences], Kand.ped.n. abstract, Kirovohrads'kyi derzhavnyi

pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka, Kirovohrad.

4. Goban-Klas, T 1999, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa, Kraków.

5. Honcharenko, SU 1997, *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*, [Ukrainian Pedagogical Dictionary], Kyiv.

6. Dictionary by Merriam-Webster, viewed 15 September 2018, <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/communication>>.

7. Korniiaka, OM 2007, 'Psykhohohiia komunikatyvnoi kultury osobystosti shkoliara'[Psychology of the communicative culture of the student's personality], Doct. psychol.n. abstract, Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, Kyiv.

8. Malovanyi, MM 2011, 'Kultura yak suspilne yavysheche (metodolohichnyi ta metodychnyi aspekt rozghliadu)', *Horyzonty obrazovanyia*, [Culture as a social phenomenon (methodological and methodological aspect of consideration)], no. 3, pp. 154-163.

9. Melnyk, AF et al. 2003, *Derzhavne upravlinnia*, [Governance], Znannia-Pres, Kyiv.

10. Omelchuk, AI 2011, 'Komunikatyvna kultura derzhavnoho sluzhbovtsia: poniatiino-katehoriina sutnist'[Communicative culture of a civil servant: conceptually-categorical essence], *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 8, viewed 22 September 2018,, <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=312>>.

11. Oxford Dictionaries, viewed 29 September 2018,, <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/communication>>.

12. Petrusenko, VL 2002, *Filosofia*, [Philosophy] 2nd edn, Karavela, Kyiv, Novyi svit-2000, Lviv.

13. Ponomarova, HF, Kharkivska, AA & Otroshko, TV 2008, *Vyshcha osvita Ukrainy v paradyhmi yevrointehratsii*, [Higher education of Ukraine in the paradigm of European integration] Kharkiv.

14. Poperechna, Llu 2012, 'Komunikatyvni zdibnosti vchytelia yak odna z vazhlyvykh skladovykh yoho profesiohrama'[The communicative skills of the teacher as one of the important components of his professionogram], *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, no. 1, viewed 13 September 2018, <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2012_1_14.pdf>.

15. Rashkovska, OV 2016, 'Hromadianska komunikatsiia yak stratehichnyi resurs demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia v Ukraini'[Civic Communication as a Strategic Resource of the Democratization of Public Administration in Ukraine], Kand.n. z derzhavnoho upravlinnia thesis, Natsionalna

akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Kyiv.

16. Rudenko, LA 2015, *Formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh*, [Formation of a communicative culture of future professionals in the field of service in vocational schools], Piramida, Lviv.

17. Sarnovska, SO 2000, 'Suchasna sotsialna komunikatyvna kultura (filosofsko-metodolohichniy analiz)' [Modern social communicative culture (philosophical and methodological analysis)], Kand.filos.n. abstract, Instytut filosofii imeni H. S. Skovorody Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, Kyiv.

18. Tymchenko, II 2001, 'Formuvannia komunikatyvnoi kultury studentiv u protsesi vyvchennia predmetiv humanitarnoho tsyклу' [Formation of communicative culture of students in the process of studying subjects of the humanitarian cycle], Kand.ped.n. abstract, Kharkivskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.

19. Chernets, VH 2012, 'Derzhava i kultura: ontolohichniy aspekt' [State and culture: an ontological aspect], *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, no. 4, pp. 3-8.

20. Chmut, TK & Chaika, HL 2007, *Etyka dilovoho spilkuvannia*, [Ethics of business communication], 6th edn, Znannia, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2018р